

НАУКОВІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Гололобов С. М.,

кандидат наук з державного управління,
доцент з наказу кафедри івент-менеджменту
та соціальних комунікацій
ВП «Миколаївська філія Київського
національного університету культури і
мистецтв», м. Миколаїв, Україна

Мірзоян К. О.,

кандидат мистецтвознавства,
керівник музичної частини Миколаївського
академічного художнього драматичного
театру, м. Миколаїв, Україна

КУЛЬТУРА І СУЧАСНА ЦИВІЛІЗАЦІЙНА КРИЗА

Наявність політичних, воєнних, етнічних, демографічних, соціальних, економічних, продовольчих та екологічних глобальних проблем людства дає об'єктивні підстави стверджувати, що сучасне суспільство перебуває у стані безпрецедентної у своїй історії багатокомпонентної цивілізаційної кризи, яка охоплює абсолютно усі без винятку сторони життєдіяльності соціуму і стосується усіх країн, держав і народів. Пріоритети сучасної цивілізації, що орієнтовані на досягнення людиною матеріальних благ виступають одними із провідних чинників, що привели світ до кризи, «творцем» котрої є Людина, яку повсюдно оточує культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених нею за історію свого існування. Отже, рівень культури прямопропорційний стану навколишньої дійсності, і для того щоб змінити вищезначену ситуацію на краще необхідно посилити саме духовну складову культури.

Із архіскладними викликами сучасності зіштовхнулася і Україна: збройна агресія з боку Російської Федерації, територіальна анексія, соціально-економічна та демографічна криза тощо, – все це актуалізує необхідність переосмислення ролі та значення культури у цивілізаційному аспекті, адже вбачається, що заснована на пріоритеті позбавленого духовності розуму та матеріально-чуттєвих потреб сучасна світова цивілізація вступила у фазу глибокої кризи, і лише культура через свій універсальний та всеосяжний характер, як і раніше, залишається єдиною надією людства на виживання.

Культура є явищем багатогранним. Сьогодні нараховується більше декількох сотень визначень поняття «культура» і жодне з них логічно не можна вважати абсолютно вичерпною дефініцією. У контексті даного дослідження із існуючої варіативності визначень поняття «культура» на основі спорідненості зафіксованих у них елементів ми виділили тріаду тематичних груп. Першу групу складають

визначення культури як духовного життя суспільства, або духовного буття людини, народу та соціуму. Другу групу – визначення сутності культури як комплексу знань (у даному аспекті варто усвідомлювати що знання, які не базуються на нормах моралі та принципах моральності – тобто на духовності людини, нерідко перетворюються на прояви антикультури; людський розум не завжди орієнтований на благо, він таїть у собі протиріччя між творенням та руйнуванням). Третю групу становлять визначення культури як певного рівня освоєння кожною людиною окремо і народом та суспільством загалом тієї культурної та загальноісторичної спадщини, яка була створена всіма попередніми поколіннями. На основі вищенаведених груп визначення поняття «культура» пропонуємо під *культурою* розуміти багатокomпонентну систему, що вбирає у себе досвід чуттєвого, інтелектуального та духовного освоєння людиною та суспільством навколишнього світу.

Феномен культури полягає у її всепроникаючому характері. Взаємовідносини між людьми, їх норми поведінки, моралі та етики, своєрідність побутового і господарського укладу, організації праці, дозвілля та управління суспільством, – все це не що інше, як триадне відображення духовного, чуттєвого та інтелектуального досвіду освоєння людиною та суспільством навколишнього світу, тобто відображення рівня культури. В основі цієї системи її організуючим базисом виступають *цінності*, що існують у суспільстві. Система цінностей пронизує собою всю навколишню дійсність: людину, суспільство, державу тощо. Система цінностей не є статичною та незмінною, вона, неначе «живий організм», розвивається з урахуванням взаємодії старого і нового.

Отже, культура та відповідна система цінностей пронизують собою всі без винятку сфери людської життєдіяльності і відображаються у них відповідно до того культурного рівня, який притаманний людині та суспільству на кожній стадії свого цивілізаційного розвитку.

Культура і цивілізація – поняття не тотожні. Культура як явище з'явилася у період виділення зі світу природи людини як особини, яка наділена, на відміну від решти живого світу, ще двома субстанціями – духовною та інтелектуальною. І з'явилася вона через гостру потребу людини у всебічній орієнтації у навколишньому світі та у здобутті життєвого досвіду. Цивілізація ж з'явилася у період появи держави і викликана була необхідністю посилення загального соціального зв'язку індивідів у межах їх державного об'єднання. Тобто, з'явившись набагато пізніше, вже на досить високому рівні розвитку людської культури, і будучи її продуктом, цивілізація з усього досвіду суспільного буття (тобто з усієї культури) виділила ту її частину, яка у більшій мірі відповідає потребам нового часу – потребам державного управління народом, здійсненню функцій інтеграції діяльності та інтересів індивідів-членів різних спільнот, об'єднаних у державу. Отже, цивілізація виступає сферою культури, в якій зафіксовані пріоритетні духовні цінності свого часу. Будучи своєрідним продуктом культури, цивілізація у той же час у силу авторитетності обраних державою та суспільством орієнтирів істотно впливає на стан культури, забезпечуючи або унеможливаючи її поступальний розвиток. Цивілізація є водночас і відображенням, і наслідком культури. Від загального рівня культури

народу та його правителів (еліти) залежить ефективність (позитивна чи негативна сторона) використання здобутків цивілізації. При недостатньо високому рівні культури вибір ціннісних орієнтирів як пріоритетних (що є змістовною суттю цивілізації) виявляється помилковим і загальний рівень культури народу продовжує знижуватися. І навпаки...

Сильні цього світу мають усвідомити, що культура не є вторинною галуззю держави, що поступається економіці та політиці. Культура – першооснова усіх галузей життєдіяльності держави, а отже, і основа соціально-економічного прогресу суспільства та країни. Опираючись на те, що існуюча у світі криза є результатом антропогенної діяльності, однією із основних і актуальних функцій культури сьогодні вбачається саме виховна, тобто виховання Людини в людині. Створюючи культуру «зсередини», через виховання високодуховних потреб та потягу до справжньої досконалості, людина та суспільство здатні ефективно вирішити економічні та господарські, – тобто матеріальні проблеми.

У весь період існування сучасної цивілізації держави світу були і залишаються орієнтованими переважно на матеріальну складову своєї діяльності – на інвестиції в економіку, яка і сьогодні лишається головним об'єктом вкладення ресурсів, і майже ніхто у повній мірі не інвестував і не інвестує в людину, позитивно створений внутрішній світ якої здатний змінити навколишню дійсність на краще. Пам'ятаймо, що саме «духовна бідність» визначає марність зусиль щодо запобігання сучасній цивілізаційній кризі.

Сучасна цивілізація з її матеріально-орієнтованими пріоритетами привела світ до системної багатогалузевої кризи, подібно до якої ще не було в історії людства, і яка за своїми масштабами та можливими наслідками й досі не є у повній мірі усвідомленою людиною. З метою мінімізації її масштабів та наслідків ядром нової системи цінностей має постати Людина, адже лише вона має розум і дух – вкрай необхідні сьогодні векторно-змінні складові культури. Варто пам'ятати одне: все у світі починається з людини, з її культури, – все цим же і закінчується. Необхідно лише це усвідомити і не декларативно, а фактично повернутися суспільству і державі обличчям до духовного світу людини, а отже, і у загальному значенні – до Культури.